

NEF'Î

SİHÂM-I KAZÂ

ELEŞTİREL BASIM

Hazırlayan

Furkan Öztürk

dünbugün
yarın

NEF'Î

SİHÂM-I KAZÂ

ELEŞTİREL BASIM

Hazırlayan: **Furkan Öztürk**

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

Nef'î

SİHÂM-I KAZÂ

ELEŞTİREL BASIM

Hazırlayan
Furkan Öztürk

© 2020, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 74
Edebiyat: 31

ISBN 978-605-4635-74-0
Sertifika No: 18188

Birinci Baskı:
İstanbul, 2020

Yazar:
Nef'î

Hazırlayan:
Furkan Öztürk

Editör:
Abdülkadir Dağlar

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Sayfa Düzeni:
DBY Ajans

Kapak Uygulama:
Emre Güngör

Baskı/Cilt:
Şenyıldız Matbaacılık Yay. Ltd. Şti.
Sertifika No: 45097

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Nef'î ; Şihâm-ı Kazâ Eleştirel Basım
Hazırlayan: Furkan Öztürk (Doç. Dr.)
İstanbul : DBY Yayınları, 2020.
368 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 74) ___ Dizin var
ISBN 978-605-4635-74-0
1- Edebiyat 2- Eski Türk Edebiyatı 3- Şiir 4- Hiciv 5- Nef'î

*İ'tikâdumca gazâ eyledüm inşâallâh
Hağ bilür yoğ yere ben kimseye söğmem a köpek*

İçindekiler

Sunuş.....	9
Eleştirel Metin Yaklaşımları ve Sihâm-ı Kazâ Nüshaları.....	41
Bibliyografya.....	67
Sihâm-ı Kazâ Nüshalarının Simgeleri (sigla).....	74
Çalışmada Kullanılan İşaret ve Semboller.....	75
SİHÂM-I KAZÂ	
Eleştirel Metin ve Aparat.....	77
Ekleniler.....	275
İşlevsel Sözlük ve Açılımlar.....	285
Atasözleri, Deyimler, Kalıplaşmış Sözler ve Eskicil Ögeler.....	333
Dizin.....	345

Sunuş

Erken on yedinci yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu bir dizi siyasi, ekonomik, bürokratik ve kültürel dönüşümler yaşadı. *Sihâm-ı Kazâ*, imparatorluğun bu değişim ve dönüşümünden oldukça yarar sağlayan eğitimli, kültürlü seçkinler ve himaye ilişkileri sayesinde olağan dışı bir yükseliş gösteren idarecileri, bürokratları hedef alan bir hiciv külliyyatının adı oldu. İmparatorluğun bu istikrarsız dönemi, sözü edilen güç çatışmalarını, rekabetleri ve düşmanlıkları daha da görünür hale getirdi. Kâtib Çelebi, özellikle genç bir sultan olan II. Osman'ın tahttan indirilip sadrazamı ve hadımağasıyla birlikte öldürülmesi (1622) travmasını merkeze alarak bu çalkantılı yıllara “hâile-i Osmâniyye” dedi. Hatta Gabriel Piterberg bu döneme ilişkin mükemmel ve yetkin çalışmasının başlığını -Kâtib Çelebi'den ödünçleyerek- *Bir Osmanlı Trajedisi* koydu¹. Nev'îzâde Atâyî ise *Hadâiku'l-Hakâik fî Tekmiletî'ş-Şakâik*'de bu çalkantılı yılları “fetret-i Osmâniyye” diye tanımladı.² Yine bu çerçevede Baki Tezcan, genç sultanın öldürülmesini, patrimonyal imparatorluk yapısındaki bozulmanın ilk işareti olarak niteledi. Bu trajik olayın Osmanlı siyasi geleneği içinde büyük bir kopuşu temsil ettiğini, imparatorlukta farklı bir siyasi düzenin yolunu açtığını belirtti. Bu bakımdan 1580-1826 yılları arasına tarihlendirilen zaman diliminin ikinci imparatorluk dönemi olarak adlandırılabilceği tezini ileri sürdü. Bu bağlamda

¹ Gabriel Piterberg. *Bir Osmanlı Trajedisi, Tarih yazımının Tarihle Oyunu*. Çev. Uygur Abacı (İstanbul: KÜY, 2017).

² Nev'îzâde Atâyî. *Hadâiku'l-Hakâik fî Tekmiletî'ş-Şakâik*. Haz. Suat Donuk. 2. c. (İstanbul: TYEK, 2017), 1685, 1707.

klasik Osmanlı imparatorluk feodal ve patrimonial yönetim sistemi sultanın tepede olduğu pramidal bir yapıya benzetilirken ikinci imparatorluk idari sistemi ise sultanın merkezde olduğu bir örümcek ağıyla sembolize edildi.¹ Ayrıca Walter G. Andrews ve Mehmet Kalpaklı, II. Osman'ın öldürülmesini bir dönüm noktası olarak, aşğın öldürülmesine erken modern dünyanın edebiyatında sık sık rastlandığını ancak sevgilinin (sultan) öldürülmesinin ise ender görüldüğünü ve bunun son derece yıkıcı bir simgesel eylem (psikolojik ve siyasi yönlü) olduğunu vurguladılar.² İmparatorluğun sözü edilen travmatik ve çalkantılı yıllarını, pek çok tarihyazıcısı gibi on yedinci yüzyılın gözü pek şairi Nefî (Hassankaleli Ömer Bey) de çok iyi okudu ve çağında gözlemlediği haksızlıkları, aksaklıkları ve liyakatsızlıkları eleştiri imbiğinden süzerek hicve döktü. Osmanlı edebiyatında -on yedinci yüzyıl öncesinde de- oldukça civcivli bir yergi edebiyatının var olmasına karşın yalnızca Nefî'nin hiciv derlemesi (*Sihâm-ı Kazâ*), etkisini ve popüleritesini kendi zamanından günümüze değin taşımayı başarabildi.³

Günümüze değin yazılan tarih kronikleri, şair biyografileri, edebiyat tarihleri ve antolojiler sözü Nefî'ye getirince çoklukla *Sihâm-ı Kazâ* ve dolayısıyla onun ilginç hikâyesine değinmeden geçmediler. 1630 yılı haziranında Sultan IV. Murad'ın *Sihâm-ı Kazâ* okurken düşen yıldırımından kıl payı kurtulmasını Naîmâ Mustafâ Efendi (1655-1716) şu sözlerle anlattı:

¹ Baki Tezcan. *The Second Ottoman Empire, Political and Social Transformation in the Early Modern World*. (Cambridge: Cambridge University, 2010), 191-193.

² Walter G. Andrews, Mehmet Kalpaklı. *Sevgililer Çağı, Erken Modern Osmanlı-Avrupa Kültürü ve Toplumunda Aşk ve Sevgili*. Çev. N. Zeynep Yelçe. (İstanbul: YKY, 2018), 363.

³ *Sihâm-ı Kazâ*'yı model alan veya söz konusu eserden esintiler taşıyan hiciv yapıtları için bk. Halil Nihad [Boztepe]. *Sihâm-ı İlham*. (İstanbul: Mahmud Bey Matbaası, 1921). Bu eserin yeni yayımı için bk. Halil Nihat Boztepe. *Sihâm-ı İlham*. Haz. İsmet Şanlı. İstanbul Akademik Kitaplar, 2016; Nefî-i Zamân Alî Hâdî [Okan]. *Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân*. (İzmir: Sadâ-yı Hak Matbaası, 1924); Ömer Faruk Huyugüzel, Şerife Çağm. *Eşref Bütün Eserleri*. (İstanbul: Dergâh, 2006).

Sene-i mezbûre zilka 'desinin on dördüncü günü yevm-i sülâsâda azîm ra 'd u bârân u berk vâki' olup kesret-i savâikden gönüllere havf u hîrâs geldi. Hattâ Sultân Murâd Hân Beşiktaş'da merhûm Sultân Ahmed Han Köşkü'nde oturup Nefî'nin hicve müteallik mecmûası ellerinde imiş ve huzûrlarında Ser-etibbâ Emîr Çelebi var imiş. Meclis-i hümâyûna bir sâika-i âteş-bâr-ı azîme nüzûl edip Enderun Ağaları yüzleri üzerine düşüp meclise hevl-i azîm hâsıl oldu. Pâdişâh hazretleri ol hicv mecmûasının paralayıp Nefî'yi âzâr edip tevbe vü istiğfâra ve bezl-i sadakât-ı bî-şümâra meşgûl oldular. Hattâ ol asrın zü-refâsından biri Nefî'ye tevbihi iş 'âr için kazıyyeyi bu beyt ile izhâr u ifâde eyledi derler. Beyt:

*Gökden nazîre indi Sihâm-ı Kazâsına
Nefî diliyle uğradı Hakkın belâsına.”¹*

Yıldırımları üzerine çeken bir hiciv külliyyatını merkeze alan bu tarihyazımı, Nefî'nin hicvine ilişkin değerlendirme ve eleştirilerde çokça kullanıldı ve bu yönüyle *Sihâm-ı Kazâ*'ya karşı bugün bile var olduğu görülen mesafeli ve soğuk tutumun da bir bakıma belirleyicisi oldu. Buna karşın on yedinci yüzyılın siyasi, edebi ve entelektüel çevrelerinde *Sihâm-ı Kazâ*'nın nasıl algılandığını, Erzurumlu heccav şairin hangi çerçevede içinde değerlendirildiğini vermesi açısından da önemli görüldü. Tarihyazıcısı Naîmâ Mustafa Efendi'nin söz konusu yapıtında Nefî ve dolayısıyla *Sihâm-ı Kazâ*'ya ilişkin verdiği bilgiler yalnız bunlarla sınırlı değildi. Naîmâ ayrıca Nefî'nin öldürülmesi hadisesine de oldukça ayrıntılı olarak eğildi ve bunun için “Katli-i Nefî-i Şâir” başlıklı ayrı bir bölüm açtı. Buna göre Sultan IV. Murad'ın iltifatlarıyla mağrur olan Nefî bir sebeple o sıralarda sadaret kaymakamı olan Bayram Paşa'ya kırıldı ve onu uzun bir kasideyle hicvetti. Rencide olan Bayram Paşa'nın bir şekilde Nefî'nin katli için sultandan izin alması ve ulemanın onayıyla başlayan bu süreç, şairin saray odunluğuna götürülüp öldürülmesiyle bitti. Naîmâ, Nefî'yi ölüme götüren süreci anlatan rivayetlerin hepsini

¹ Naîmâ Mustafâ Efendi. *Târîh-i Naîmâ (Ravzatü'l-Hüseyn fî Hulâsati Ahbârî'l-Hâfikayn)*. Haz. Mehmet İpşirli, c. II (Ankara: TTK, 2017), 671. Naîmâ'nın anlattığı bu tarihyazımının günümüze kadar gelen edebiyat tarihleri ve monografilerde sık sık kullanıldığını belirtmeliyim.

tarihinde eleştirel bir gözle ayrı ayrı değerlendirdi.¹ Ünlü tarihyazıcısı bu olayı ayrıntılı olarak okuyucuya sunduktan sonra eleştiri gözlüklerini takarak âlimler, bürokratlar ve yöneticilerden oluşan kanonun Nef'î'ye ve dolayısıyla hicve karşı bakış açılarını şöyle özetledi:

Sultân Murâd Hân hazretlerine takarrub kesb edip medhinde nice kasâid ve ok ve cirid attıklarında târihler söyleyip hayli mültefet olmuş idi. Lâkin merkûm hicv vâdisinde gâyet bed-zebân olup asrında olan ekâbire harf-endâzlık ve ulemâ-i izâm ve vüzerâ-i kirâmın hedm-i ırzlarına cesâret edip meşâhîr-i vaktin ekserini hicv etmiş idi... Asrın ulemâ vü uzemâsı Nef'î'nin katlinden mesrûr olup husûsâ ta'ne-i lisânından mecrûh olan ekâbir ü a'yân bu bâbda Bayram Pâşâ'ya duâ-i firâvân etdiler... "El-muslimu men selime'l-muslimüne min yedihi ve lisânihi" mazmûnuyla âmîl olmayanlar "Selametu'l-insân fi hıfzi'l-lisân" mesnedinde müsterih olamazlar...

Hak budur ki hiciv bir fi'l-i münker-i fazîh ve tahayyülât u evkâtı buna sarf etmek dahi ziyâde zemîm ü kabîhdir. Ve bu vâdiye sülûk edenler behremend ü kamyâb olmayıp ekserinin âkabet-i hâli dünyâda harâb ve âhiretde dahi müstahak-ı azâb olduğunda irtiyâb yoktur. Elsine-i şîrîn-beyânı mefâtih-i künûz-ı gaybiyye olan şuarâ-i mu'ciz-nümâ safha-i cenân ve hâme-i zebânı mesâlib ü mesâvî ile telvîs etmeği revâ görmezler.²

¹ Nef'î'nin öldürülmesine ilişkin değerlendirmeler için bk. Köprülüzâde Mehmet Fuat. *Eski Şairlerimiz Divan Edebiyatı Antolojisi Nef'î*. Muallim Halit Kütüphanesi, 391-393; Fatih Yıldız. "Hiciv Oklarına Çekilen Kılıç: Nef'î'nin Ölümü." *Acta Turcica*. III. 1/2 (2011): 276-290.

² Naîmâ Mustafâ Efendi. *age*. 799-800. Naîmâ'nın yanı sıra Kâtib Çelebi, Şeyhî, Topçular Kâtibi Abdülkâdir Efendi de söz konusu olaya temas ettiler. Bu konuda Ahmet Rasim, tarihyazıcılarını özellikle de Naîmâ'yı sert bir dille eleştirerek şunları söyler: "Bizde müverrih geçinenlerimizin cümlesi intikâdât-ı târihiyye husûsunda bir hayli tebasusâta mecbûr kalmış olduklarından Naîmâ dahi Nef'î gibi bir sâhib-zuhûr-ı belâgatın mahv u hebâ olmasına izhâr-ı teessüf eyleyeceğine bi'l-akîs hakkında iyice kıymet-i nâ-şinâsâne davranmıştır. İhtimâl ki Naîmâ, Nef'înin ne bedîa-i sülhan olduğunu anlamamış ve yâhud kendisi de: "Asrın ulemâ vü uzemâsı Nef'î'nin katlinden mesrûr olup husûsâ ta'ne-i lisânından mecrûh olan ekâbir ü a'yân bu bâbda Bayram Paşa'ya duâ-yı firâvân ettiler" zümresinde bulunmuştur... Zâten pâdişâhın elinde satır, ulemânın elinde

Eleştirel Metin Yaklaşımları ve Sihâm-ı Kazâ Nüshaları

Abdülbaki Gölpınarlı'nın *Yunus Emre Divanı* (1943) ve Ali Nihat Tarlan'ın *Hayalî Bey Divanı* (1945) gibi öncü metin yayınlarından günümüze pek çok eleştirel edisyon çalışması bilim dünyasına kazandırıldı. Hatta son on yıllarda üniversite sayısının artmasına paralel olarak bu tür yayınlarda olağanüstü bir artış gözlemlendi. Ancak Osmanlı metin çalışmalarında görülen bu niceliksel artışın karşılığının niteliksel olarak görülmediğine ilişkin şikâyet ve serzenişler pek çok yerde işin uzmanlarınca dile getirildi. Bütün bu eleştiriler, çoklukla miadını doldurmuş ve yetersiz metodolojik yaklaşımların halen hüküm sürmesi, bir metnin yazmalarının sayısının çokluğunu sorun olarak görmekten vazgeçilmesi, metin edisyonu çalışmasının çok ciddi bir iş olması, "bu işin kahince sezgilere dayandırılmayacak veya yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin akademiye giriş ya da profesörlüğe başlama ritüeli olarak görülemeyecek kadar önemli olması" gibi konularda düğümleniyordu. Öte yandan bir eski metni çevriyazı alfabesi ile aktarmak, diğer nüshalardaki farkları basitçe sıralamak metin eleştirisi için yeterli görülüyordu. Tek nüsha veya çok nüshalı eski bir metni önce eksiksiz olarak anlamalı, sonra da içerdiği bilgi ve kültür unsurlarını ayırıp açıklamalı, bunların doğruluk ve değerlerini ortaya koyarak metnin

gibi verilmesinin yararlı olduğu düşünül­düğü durumlarda bu yaklaşım tercih edilebilirdi. Bu yöntemde varyantlar ayrı bölümler halinde yayınlanabileceği gibi karşılıklı sayfalarda veya yan yana sütunlar halinde düzenlenebilirdi. Eleştirel metni hazırlayan araştırmacının yönelimi çalışmanın eleştirel metin sayılıp sayılmamasını tayin ediyordu. Varyantlar olduğu gibi yayınlanıp bırakılmamalı, araştırmacı eleştirel metin ölçütlerine göre varyantlar arasında tercih yapmalıydı.¹

Stemma ve onun uzantısı olan yöntemlerin uygulanabilirliği, metnin türü ve nüsha sayısı ile yakından ilintilidir. Nüsha sayısı arttıkça, istinsah biçimleri ve yerleri çeşitlendikçe stemma oluşturmak oldukça zorlaşmaktadır. Bu durumda nüshaların içerdiği şiir sayısı ve bunların sıraları, müstensihlerin kimliği ve istinsah tarihleri büyük önem taşıyor ve bunları göz önünde bulundurarak yapılan yazma gruplandırması eleştirel metni kurmada çok önemli işlevler taşıyordu. Osmanlı edebiyatı metin neşri çalışmaları içerisinde son zamanlarda Muhsin Macit tarafından yayımlanan *Hatâyî Dîvânı*, söz konusu eserin daha önce on iki defa yayımlanmış olmasına karşın bunun dört başı mamur bir örneği olarak okuyucu yararına sunuldu.²

Sihâm-ı Kazâ'nın eleştirel metni yayıma hazırlanırken Stemma yöntemi yeğlenmemiştir. *Sihâm-ı Kazâ* nüshalarının pek çoğunun tarihsiz olması, aparatlardan hareketle ortak hata yönteminin çok sağlıklı sonuçlar vermemesi, variorum (metnin varyantlarının bir arada neşri) yaklaşımının daha sağlıklı ve isabetli sonuçlar verebileceği düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle yirmi dört nüsha üzerinden kurulan karşılaştırmalı metinde, okuyucunun karşı sayfada aparatları rahatlıkla görebileceği, hatta naşirin tercih ettiği varyantları bile tartışabileceği bir sayfa düzeni kurgulanmıştır. Eleştirel metin için kullanılan yirmi dört nüshanın temel özellikleri ve birbirleriyle bağıntıları aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir.

¹ Bütün bu eleştirel metin yaklaşımlarının derli toplu sunumu için bk. Salahattin Polat, *Metin Tenkidi*. (İstanbul: MÜİF, 2015), 227-281.

² Şah İsmail, *Hatâyî Dîvânı*. Haz. Muhsin Macit. (İstanbul: TYEK, 2017).

A Süleymaniye Kütüphanesi, 7274

Cilt kahverengi meşindir. 24 varaktır. Cetvelsiz sayfalarda 23 satır bulunmaktadır. Nasta'lik hat kullanılmıştır. Manzumeler siyah mürekkeple, manzume başlıkları ise surh/kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Ön zahriyede Neş'et'in

Ey cefâ-cû cevre mâyil dil-rübâ küstüm saña

mısraı yazılıdır. Hemen altında ise Sâdık Efendi isimli bir şahsın adı ile 1318 -muhtemelen kitabı temellük- tarihi bulunmaktadır. 24v sayfasında kitabın tahririnin 1226 Muharrem'inin sonlarında bittiğini gösteren ketebe kaydı bulunmaktadır. Bu tarih, Ocak/Şubat 1811 tarihini karşılamaktadır.

“Hurrîre fî-evâhiri şehru Muharremi'l-harâmi min-şuhûri'l-izâm sene sitte ve işrîn ve mi'eteyn ve elf min-Hicreti men lehu'l-gurûri ve ş-şeref”

Baş (1v):

Sihâm-ı Kazâ ez güftehâ-yı Nefî Çelebi der hakk-ı Tâtâr Hân Mehemmed Girây Hân

Sa'âdet ile nedîm olalı peder hâna

Ne mercümeğ görür oldı gözüm ne tarhâna

Sonu (24v):

Taşağıyla bunun olurdu hünerde hem-seng

Olsa ifrî-i mukaddesde eger kim ferheng

A kelime seçimi ve kelime sıralaması bakımından sık sık diğer nüshalardan ayrılmaktadır.

A4v herze-delil, B31v, E24r, F27v, G6r, H6v, İ7v, J51v, K40v, L26r, M34v, N18v, O9r, Ö34v, S28r, T78r, U13r, Z57 herze-vekîl

A5v, Ş24v, Z57 **o ber-dâr olası**, B6v, E6r, F6r, L6r, N8v, T60r o serdâr-ı evvel, C65r, D2r, İ5v, J52r, M8r, Ö8r, P4v, U7r serdâr ile ol, G7v, H7v, Y99r o serdâr olsa, K6v defter-dâr-ı evvel, O4v serdâr olası, S6v ol serdâr-ı evvel

A12v pâjeng, B17v, C73v, D6r, E13v, F15r, G35r, İ13r, J55v, K17v, L13v, M20v, N17v, O16v, Ö20v, P13r, S15r, Ş34r, T68r, Ü97v pâzeng

- A14r Ağzından ağıdı o boğ yine hecv ile şimdi**, B19r, D7v, E14v, F16v, İ14v, J57r, K21r, L15r, M29r, O17v, Ö29r, P14v, S16r, T69r, Ü99v Ağzından ağıdı şimdi o boğ yine hecv ile, G18v Ağzından ağıdı yine boğı şimdi hecv ile
- A16v Lâzım ancak**, B22v, K27r, S19v, T71v 'Âdet oldu, C77v, E17v, F19r, G22v, H14r, İ16v, J58r, L18r, M25r, O19r, Ö25r, P18v, Ş6r, U20r, Ü104r, Y94r 'Âdet ancak
- A21v Püjevenglik**, B28r, C84r, E22r, F24v, G30r, H20v, İ21v, J59v, K36r, L23r, M31r, O24v, Ö31r, P25r, S25r, Ş10r, T76r Püjevenglik
- Eksik beyitleri içermeleri yönüyle H ve O nüshalarıyla benzerlikler taşıyor. Ayrıca bu nüshada arada bir beklenmedik yanlışlarla da karşılaşılır.
- A9r**, O13v **Cuci**, B11r, C70r, E9v, F10v, İ10r, K10r, L9v, P9r, S10r, Ş30v, T63v, U14r, Ü90v Cûha, G11v Cüce, H11v Cûha, N12v hadî, M12v, Ö12v, Z54 Çoğu
- A15v Meşrebî aldı**, B20v, C76v, D8v, E16r, F17v, G20v, İ15v, K24v, L16v, M30v, Ö30v, P16v, S18r, T70v, U19v, Ü102r Meşrebî a gidi, Ş8r Meşrebî-i gidi

B Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî, 1028

“(2) Saâdet ile nedîm olalı peder hâna / Ne mercimek görür oldu gözüm ne tarhana

(63) Hâşimî kîrini üç kerre şokınca götine / Dedi târîhini anuñ koca hınzîr öldi (1032)

250x205 (180x130) mm. 18 satır. Rika, başlıklar kırmızı, siyah. Avrupa kağıt (beyaz, kalın, ebru iç kapaklı), meşin cilt (vişne rengi, üzeri gri kağıt kaplama, şirazeli)

Sihâm-ı Kazâ-i Nef’î-i Hasankal’avî kaydı, Ali Emîrî mühür ve kaşeleri. Nüshanın her sayfası numaralandırılmış, okunaklı, son iki varak boş.

Temmet 1335 (1916).”¹

Sayfalar cetvelsizdir. Son sayfasında (63) “Temmet temmet temmet sene 335” kaydı bulunmaktadır. Müstensih kimi yerlerde beyitlerin sıralamasını kaçırmakta veya bilerek değiştirmektedir. Bazı şiirlerin

¹ Metin Akkuş, *Hicvin Ankâları Nef’î ve Sihâm-ı Kazâ*, 134.

Bibliyografya

- Abdülkâdir Efendi. *Topçular Kâtibi Abdülkâdir Kadri Efendi Tarihi*. 2 c. Haz. Ziya Yılmaz. Ankara: TTK, 2003.
- Açıkgöz, Burak Fatih. “İlk Osmanlı Edebiyat Tarihleri ve Tarihçileri Hakkında Bazı Değerlendirmeler.” *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 27 (2012): 1-8.
- Ahmed Râsim. *Resimli ve Haritalı Osmanlı Tarihi*. İstanbul: Şems Matbaası, 1326.
- Ahmet Vefik Paşa. *Lehçe-i Osmânî*. Haz. Recep Toparlı. Ankara: TDK, 2000.
- Akgül, Ahmet. “Nef’î’nin *Sihâm-ı Kazâ*’sı ile Türkçe *Dîvan*’ındaki İki Farklı Üslûp Üzerine Bazı Tespitler.” *Turkish Studies* 7, 2 (2012): 47-57.
- Akgül, Ahmet. “Şuara Tezkirelerinde Anekdotlar Vasıtasıyla Bilinçaltına Telkin Edilen Olumsuz Mesajlar: Künhü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısmı Örneği.” *Littera Turca: Journal of Turkish Language and Literature* 2, 1 (2016): 13-34.
- Akgül, Ahmet. *XVI ve XVII. Yüzyıl Osmanlı Şair Tezkirelerinde Anekdot-Zihniyet İlişkisi*. İstanbul: Çizgi, 2019.
- Akkuş, Metin. “Doğu Kültüründe Nasreddin Hoca Tipinin Benzerleri.” *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7 (2003): 57-62.
- Aktunç, Hulki. *Erotology? Bir Türkiye Erotologyası’na Giriş İçin Denemeler*. İstanbul: YKY, 2008.
- Aktunç, Hulki. *Büyük Argo Sözlüğü (Tanıklarıyla)*. İstanbul: YKY, 2008.
- And, Metin. *Çarşı Ressamları, Osmanlı Tasvir Sanatları 2*. Haz. Tülün Değirmenci, M. Sabri Koz. İstanbul: YKY, 2018.
- Andrews Walter G. “Osmanlı metin çalışmaları: geçmişe meydan okuma, geleceği tasarlama.” *Eski metinlere yeni bağlamlar: Osmanlı edebiyatı çalışmalarında yeni yönelimler, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları X*. İstanbul: Kriter, 2015.

- Andrews, Walter G. Kalpaklı, Mehmet. *Sevgililer Çağı, Erken Modern Osmanlı-Avrupa Kültürü ve Toplumunda Aşk ve Sevgili*. Çev. N. Zeynep Yelçe. İstanbul: YKY, 2018.
- Âşık Çelebi. *Meşâirü's-Şuarâ, İnceleme-Metin*. Haz. Filiz Kılıç. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010.
- Ateş, Ahmed. "Metin Tenkidi Hakkında, Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Os mân Münasebeti ile", *Türkiyat Mecmuası*. VII-VIII, 1, İstanbul: 1942.
- Babinger, Franz. "Nef'î." *Encyclopaedia of Islam (second edition)*. 8, 3.
- Bayat, Ali Haydar. *Osmanlı Devleti'nde Hekimbaşılık Kurumu ve Hekimbaşılar*. Ankara: AKM, 2000.
- Bilmen, Saffet Sıdkı. *Nef'î ve Sihâm-ı Kazâ'sı*. İstanbul: Aydınlık Basımevi, 1943.
- Bordalejo, Barbara. "Metin Tenkidi Yöntemlerinden Stematik Yaklaşımın Tarihi." *Stematik: Tenkitli Metin Neşrinde Soy-ağacı Yaklaşımı*. Çev. Murteza Bedir. İstanbul: Küre, 2011.
- Boztepe, Halil Nihad. *Sihâm-ı İlham*. İstanbul: Mahmud Bey Matbaası, 1921.
- Boztepe, Halil Nihat. *Sihâm-ı İlham*. Haz. İsmet Şanlı. İstanbul Akademik Kitaplar, 2016.
- Cengiz, Halil Erdoğan. "Nef'î'nin Kirli Nigârı." *Tarih ve Toplum*. 16, 93 (1991): 39-43.
- Cetvrti, Svezak. *Gazi Husrev-Begova Biblioteka u Sarajevu Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih Bosanskih Rukopisa IV*. London-Sarajevo: 1998.
- Clauson, Gerard. *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*. Oxford: Oxford University, 1972.
- Coşkun, Menderes. "Latîfi'de Oryantalizmin Parmak İzleri: Latîfi'nin Türk ve İslam Büyüklerini Anekdotlar Vasıtasıyla Değersizleştirme Gayreti." *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 23 (2011): 1-25.
- Coşkun, Menderes. "Osmanlı Toplumunu Ahlaksız Gösteren Tezkireci Latîfi'nin Eşdizim ve Gramer Hataları." *Eleştirel Bakış Dergisi*. 2 (2016): 1-40.
- Coşkun, Menderes. "Tezkireler Klasik mi, Nevzuhur mu: 20. Asırda Temel Tarihi Kaynak Olarak Kullanılan Osmanlı Şair Tezkirelerinin 19. Asırda Bilinmemesi." *Eleştirel Bakış Dergisi*. 3 (2017): 1-22.
- Coşkun, Menderes. "Türk Tarih ve Edebiyat Kaynaklarının İç ve Dış Tenkidi Meselesi." *Turkish Studies*. 4, 2 (2009): 196.
- Çalışkan, Nurettin. "Nef'î Divanı ve Sihâm-ı Kazâ'nın Zihniyet, Edebilik ve İçerik Bakımından Karşılaştırılması." *Turkish Studies*. 9, 3 (2014): 397-422.

- Çalışkan, Nurettin. "Sihâm-ı Kazâ'nın Dil ve Üslup Bakımından Eleştirisi." *Turkish Studies*. 9, 12 (2014): 75-100.
- Dankoff, Robert. *Evliya Çelebi Seyahatnamesi Okuma Sözlüğü*. (Katkılarıyla İngilizceden çev. Semih Tezcan). İstanbul: TDAD, 2004.
- Çaldak, Süleyman. "Veysi'nin Hicviye'si." *Journal of Turkish Language and Literature*. 2, 1 (2016), 81-92.
- Donuk, Suat. "Nev'î-zâde Atâyi'nin Hezliyât'ı." *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8, 39 (2015): 70-110.
- Duman, Mustafa. *Nasreddin Hoca ve 1616 Fıkrası*. İstanbul: Everest, 2018.
- Ebüzziya Tevfik. *Nef'î*. Haz. Furkan Öztürk. İstanbul: DBY, 2016.
- Edirmeli Ahmed Bâdi Efendi. *Armağan, Divan Şiirinde Atasözleri ve Deyimler*. Haz. Süreyya Ali Beyzadeoğlu, Müberra Gürgendereli, Fatih Günay. Harvard Üniversitesi, 2004.
- Erdoğan, Mehtap. *Osmanlı Türkçesinde Benzer Yazılışlı Kelimeler Sözlüğü*. Ankara: Grafiker, 2009.
- Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî. *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*. Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, Robert Dankoff, Zekeriya Kurşun, İbrahim Sezgin. 10 c. İstanbul: YKY, 2011.
- Flügel, Gustav. *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek zu Wien*. c. 1.- Wien: Druck und Verlag der K. K. Hof- und Staatsdruckerei, 1865.
- Gibb, E. J. Wilkinson. *Osmanlı Şiir Tarihi III-IV*. Çev. Ali Çavuşoğlu. Ankara: Akçağ, 1999.
- Gök, Âdem. "Tezkireci Latîfi'nin Türkçeyi Kullanım Sorunları: Hal Ekleri." *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8, 38 (2015): 188-197.
- Gölpınarlı, Abdülkadir. *Konya Mevlânâ Müzesi Yazmaları-III*. Ankara: TTK, 1972.
- Gülensoy, Tuncer. *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. 2 c. Ankara: TDK, 2001.
- Gülsevin, Gürer. *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: TDK, 2011.
- Güven, Hikmet Feridun. *Klasik Türk Şiirinde Hiciv*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara: 1997.
- Hammer-Purgstall, Joseph Freiherr von. *Geschichte der Osmanischen Dichtkunst bis auf unsere Zeit*. c. 3. Pest: Conrad Adolph Hartleben, 1837.
- İpekten, Haluk. *Nef'î Hayatı Sanatı Eserleri*. Ankara: Akçağ, 1998.
- İspir, Mehmed. "Nef'î'nin Hicivlerinde Sosyal Eleştiri." *II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Bilgi Şöleni (Tam Metin Bildiri Kitabı) 21-23 Haziran 2019*. (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2019), 574, 575.
- İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 3004.
- İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 3005.

- İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 9754.
- Johnson, Francis. *Dictionary Persian, Arabic and English*. London: 1852.
- Kaçalın, Mustafa S.- Zülfe, Ömer. “Muhammed bin Ahmed’in *Ebu’n-Nasâ-yih*’i.” *Osmanlı Araştırmaları*. XXXVIII (2011): 193-212.
- Kafadar, Cemal. “Sohbete Çelebi, Çelebiye Mecmua...” *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII. Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*. Haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım. İstanbul: Turkuaz, 2012.
- Kafadar, Cemal. *Kendine Ait Bir Roma, Diyâr-ı Rûm’da Kültürel Coğrafya ve Kimlik Üzerine*. İstanbul: Metis, 2017.
- Kâf-zâde Fâizî. *Zübdetü’l-Eş’âr*. Haz. Bekir Kayabaşı. Doktora Tezi. Malatya, 1997.
- Kalpaklı, Mehmet. “Nef’î’s Sihâm-ı Kazâ: A Satirical View of Seventeenth Century Ottoman Society.” *Acta Viennensia Ottomanica: Akten des 13. CIEPO-Symposiums (Comité International des Études Pré-Ottomanes et Ottomanes) vom 21. bis 25. September 1998 in Wien*. Edited by Markus Köhbach, Gisela Procházka-Eisl, and Claudia Römer. Vienna: Instituts für Orientalistik, 1999.
- Karahan, Abdülkadir. “Nef’î,” *İslâm Ansiklopedisi*. c. 9. İstanbul: MEB, 1964.
- Karahan, Abdülkadir. *Nef’î Divanından Seçmeler*. Ankara: MEB, 1972.
- Karahan, Abdülkadir. *Nef’î*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1986.
- Kâtib Çelebi. *Fezleke*. Haz. Zeynep Aycibin. 2 c. İstanbul: Çamlıca, 2016.
- Kâtib Çelebi. *Keşfü’z-Zunûn an Esâmî’l-Kütübi ve’l-Fünûn*. Çev. Rüştü Balcı. c. 2. İstanbul: TVYY, 2008.
- Kınalı-zade Hasan Çelebi. *Tezkiretü’ş-şuarâ*. II. Ankara: TTK, 1989.
- Kocatürk, Vasfi Mahir. *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi, Başlangıçtan Bugüne Türk Edebiyatı Tarihi, İnceleme-Eleştiri*. Ankara: Edebiyat, 1970.
- Korkmaz, Vedat. “Anekdotlarındaki Mesajlar Bakımından Latîf ve Âşık Çelebi Tezkirelerinin Tenkidi.” *Turkish Studies*. 9, 6 (2014): 745-760.
- Kortantamer, Tunca. *Nev’î-zâde Atâyî ve Hamse’si*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1997.
- Kortantamer, Tunca. “Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlıları.” *Eski Türk Edebiyatı Makaleler*. Ankara: KB, 2004.
- Köprülüzade, Mehmet Fuat. *Eski Şairlerimiz: Divan Edebiyatı Antolojisi*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1934.
- Kut, Günay. *Supplementary Catalogue of Turkish Manuscripts in the Bodleian Library*. New York: Oxford, 2003.
- Levend, Ağâh Sırrı. *Türk Edebiyatı Tarihi. I*. Ankara: TTK, 1998.
- Mehmed Süreyyâ. *Sicill-i Osmânî*. 6 c. Haz. Nuri Akbayar, Seyit Ali Kahraman. İstanbul: TVYY, 1996.

- Mehmed Tâhir. *Osmanlı Müellifleri*. Haz. M. Yekta Saraç. Ankara: TÜBA, 2016.
- Meninski, Franciskus a Mesgnien. *Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae-Arabicae-Persicae, Lexicon Turcico, Arabico, Persicum*. Haz. Mehmet Ölmez, c. I. İstanbul: Simurg, 2000.
- Mustafa Safâyî Efendi. *Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü’l-Âsâr min Fevâidi’l-Eş’âr), İnceleme, Metin, İndeks*. Haz. Pervin Çapan. Ankara: AKM, 2005.
- Mütercim Âsım Efendi¹. *El-Okyânüsü’l-Basîf fi-Tercemeti’l-Kâmüsi’l-Muhît*. Haz. Mustafa Koç, Eyyüp Tanrıverdi. 6 c. İstanbul: TYEK, 2014.
- Mütercim Âsım Efendi². *Burhân-ı Kâti’*. Haz. Mürsel Öztürk-Derya Örs. Ankara: TDK, 2000.
- Naîmâ Mustafâ Efendi. *Târîh-i Naîmâ (Ravzatü’l-Hüseyn fi Hulâsati Ahbâr-i’l-Hâfîkayn)*. Haz. Mehmet İpşirli. Ankara: TTK, 2017.
- Namık Kemal. *Namık Kemal’in Husûsî Mektupları I. İstanbul, Avrupa ve Magosa Mektupları*. Haz. Fevziye Abdullah Tansel. Ankara: TTK, 2013.
- Nef’î. *Hicvin Ankâları Nef’î ve Sihâm-ı Kazâ*. Haz. Metin Akkuş. Ankara: Akçağ, 1998.
- Nef’î. *Sihâm-ı Kazâ (Dil Özellikleri-Metin-Dizin)*. Haz. Cahit Başdaş. İstanbul: Kriter, 2018.
- Nevîzâde Atâî. *Hadâîku’l-Hakâik fi Tekmileti’ş-Şakâik: Nev’îzâde Atâyî’nin Şakâik Zeyli*. 2 c. Haz. Suat Donuk. İstanbul: TYEK, 2017.
- Ocak, Tulga. “Nef’î İçin Söylenmiş Bir Hiciv Beyti Üzerine.” *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 1, 1 (1983): 19.
- Ocak, Fatma Tulga. “Nef’î ve Eski Türk Edebiyatımızdaki Yeri” *Ölümünün Üçyüzüncü Yılında Nef’î*. Ankara: 1991.
- Okan, Nef’î-i Zamân Ali Hâdî. *Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân*. İzmir: Sadâ-yı Hak Matbaası, 1924.
- Özbaran, Salih. *Bir Osmanlı Kimliği, 14-17. Yüzyıllarda Rûm / Rûmî Aidiyet ve İmgeleri*. İstanbul: Kitap, 2017.
- Özyıldırım, Ali Emre. “Garîb Ma’nâlar, Acîb Hayâller Latîf ve Âşık Çelebi Tezkirelerinden Hareketle Belagat Terimi Olarak “Garîb” Sıfatı.” *Âşık Çelebi ve Şairler Tezkiresi Üzerine Yazılar*. Haz. Hatice Aynur, Aslı Niyazioğlu. İstanbul: Koç Üniversitesi, 2011.
- Özyıldırım, Ali Emre. “Tarihî seyrî içinde divân şiiri metinlerinin popüler yayınları: amaç neydi? sonuç ne oldu?” *Metin Neşri: problemler, tespitler, öneriler; Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları XII*. İstanbul: Klasik, 2017.
- Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. 3 c. İstanbul: MEB, 2004.
- Piterberg, Gabriel. *Bir Osmanlı Trajedisi, Tarih yazımının Tarihle Oyunu*. Çev. Uygur Abacı. İstanbul: KÜY, 2017.

- Polat, Salahattin. *Metin Tenkidi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2015.
- Recâizâde Mahmud Ekrem. *Kudemâdan Birkaç Şair*. İstanbul: Büyüyenay, 2014.
- Redhouse, James W. *Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı, 1992.
- Riyâzî Mehmed Efendi. *Riyâzî 'ş-Şuarâ*. Haz. Namık Açıkgöz. Ankara: Kültür Bakanlığı, 2017.
- Schmidt, Jan. *Catalogue of Turkish manuscripts in the Library of Leiden University and other collections in the Netherlands*. c. I. Leiden: 2000.
- Sev, Gülsel. *Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri*. Ankara: Akçağ, 2007.
- Sheridan, Michael D. "Nüh Felekte Bir Zelzele: Nef'î'nin *Sihâm-ı Kazâ*'sında Yergisel Söylem." *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri*. Adana: 2012, 199-200.
- Sheridan, Michael D. "I Curse No One Without Cause": *Identity, Power, Rivalry and Invective in the Early 17th-Century Ottoman Court*. The Department Of History İhsan Doğramacı Bilkent University. Ankara: 2018.
- Steingass, F. *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. Beirut: 1998.
- Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan 10/3.
- Şah İsmail, *Hatâyî Dîvânı*. Haz. Muhsin Macit. İstanbul: TYEK, 2017.
- Şenödeyici, Özer. "Sihâm-ı Kazâ'da İstinsâhı Problemlili Bir Sözcüğün İmlâ ve Anlamı Üzerine Düşünceler." *Türkoloji Kültürü*. II, 3, (2009): 108-115.
- Şentürk, Ahmet Atillâ. *Osmanlı Şiiri Kılavuzu*. 3 c. İstanbul: OSEDAM / DBY, 2016-2019.
- Şeyhî Mehmed Efendi. *Vekâyü'l-Fuzalâ*. Haz. Ramazan Ekinci. 3 c. İstanbul: TYEK, 2018.
- Şuûrî Hasan Efendi. *Lisânü'l-Acem, Ferheng-i Şuûrî*. 3 c. Haz. Ozan Yılmaz. İstanbul: TYEK, 2019.
- Tansel, Fevziye Abdullah. *Namık Kemal'in Husûsî Mektupları III. VI. Mıdilli Mektupları-II*. Ankara: TTK, 1973.
- Tarama Sözlüğü (XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesi ile Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanımlarıyla)*. 8 c. Ankara: 1995.
- Tezcan, Baki. *The Second Ottoman Empire, Political and Social Transformation in the Early Modern World*. Cambridge: Cambridge University, 2010.
- Tezcan, Baki. "Karanlığı Dağıtmak: Molla Ali'nin Yaşamı ve Eserleri Işığında 17. Yüzyıl Başlarında Osmanlı İmparatorluğunda İrk Siyaseti." *Osmanlı Dünyasında Kimlik ve Kimlik Oluşumu*. Haz. Baki Tezcan-Karl K. Barbır. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2012.
- Tezcan, Semih. "Divan Şiirinde Türkçe Kaygısı." *Bilig*. 54 (2010): 255-267.

- Tietze, Andreas. *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*. 2 c. İstanbul: Simurg, 2002, 2009.
- Tulum, Mertol. *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*. Ankara: TDK, 2011.
- Tulum, Mertol. *Tarihî Metin Çalışmalarında Usul, Nâme-i Kudsî (Menâkbu'l-Kudsîyye)'nin Yayınlanmış Metninden Derlenen Verilerle*. İstanbul: Çizgi, 2017.
- Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*. 12 c. Ankara: TDK, 1963-1982.
- Uşşâkizâde İbrâhîm Hasib Efendi. *Zeyl-i Şakâik*. Haz. Ramazan Ekinci. İstanbul: TYEK, 2017.
- Ünlü, Osman-Deniz, Meltem. "Klasik Edebiyatımızda Hilekâr Kadın Tipi: Delle-i Muhtâlâ." *Türk Edebiyatında Mizah Sempozyumu*. Rize: TDK, 2016.
- Ünver, İsmail. "Övgü ve Yergi Şairi Nef'î," *Ölümünün Üçyüzdüncü Yılında Nef'î*. Haz. Mehmet Çavuşoğlu. Ankara: AKM, 1991.
- Witkam, Jan Just. "Stemma (Soy Ağacı) Şeması Oluşturmak: Kurgu mu Gerçek mi?" *Stemmatik: Tenkitli Metin Neşrinde Soy-ağacı Yaklaşımı*. Çev. Murteza Bedir. İstanbul: Küre, 2011.
- Witkam, Jan Just. "Filolog taşı: stemmayı aramaya devam etmek." *Metin neşri: problemler, tespitler, öneriler; Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları XII*. Çev. Abdullah Uğur. İstanbul: Klasik, 2017.
- Yaşa, Tuğçe. "Azmi-zâde Hâletî, Nef'î ve Ziya Paşa Örneğinde Şairlerin Hicvetmede Kullandığı Yöntemler." *Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi*. 5, 10 (2019): 236-258.
- Yıldız, Fatih. "Hiciv Oklarına Çekilen Kılıç: Nef'î'nin Ölümü." *Acta Turcica*. III. 1/2 (2011): 276-290.
- Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ. *Rızâ Tezkiresi*. Haz. Gencay Zavoğlu. Ankara, KTB, 2017.
- <http://kutuphane.ttk.gov.tr/details?id=399341&materialType=YE&query=sihâm-ı+kazâ>
- <https://yazmaeserler.diyadin.gov.tr/details?id=15591&materialType=YE&query=Sihâm-ı+kazâ>
- <http://yazmalar.gov.tr/eser/divan/212028>
- <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/siham-i-kaza/132651>

Sihâm-ı Kazâ Yazma Nüshalarının Simgeleri (sigla)

- A Süleymaniye Kütüphanesi, 7274
- B Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, 1028
- C İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, 511
- D İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, 3004
- E Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, 1027
- F British Museum, Or. 7170
- G Österreichische Nationalbibliothek Mixt. 260
- H Bodleian Library, MS Turk. e. 100
- İ Gazi Hüsrev Begova Kütüphanesi, 6816
- J İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, 1653
- K İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, 9699
- L İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları, 554
- M Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi, 5913
- N İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, 3003
- O Universiteitsbibliotheek Leiden, Or. 662
- Ö Österreichische Nationalbibliothek Mixt. 1244
- P Universiteitsbibliotheek Leiden, Or. 870
- S Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, 228
- Ş Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, 273
- T Türkiye Diyanet Vakfı Yazma Koleksiyonu, 2096
- U Şefik Can Özel Koleksiyon, 38754
- Ü Edirne Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi, 2143/3
- Y Ankara Milli Kütüphane, 5379
- Z Matbu Nüsha

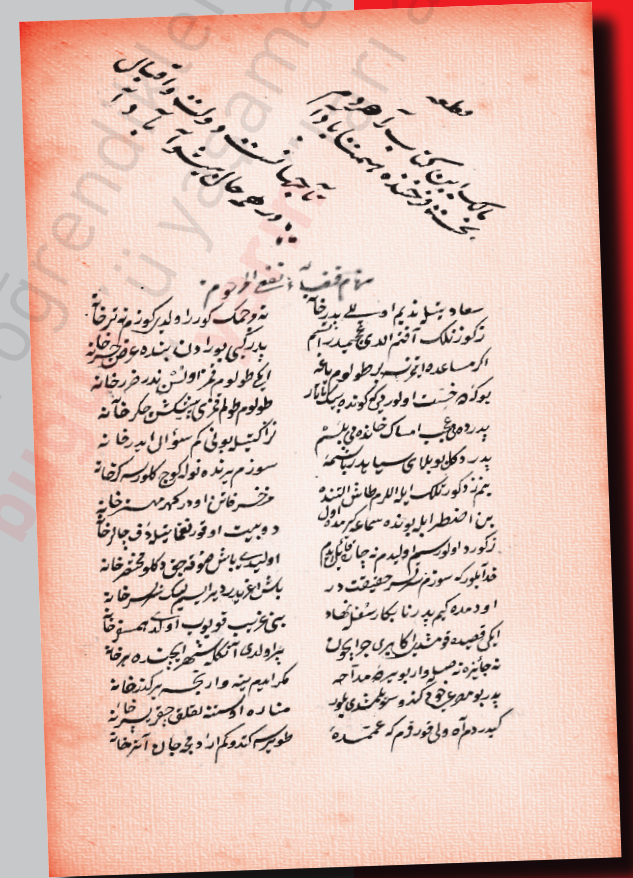
Çalışmada Kullanılan İşaret ve Semboller

- (-) Kelime eksiktir; örnek: “anda (A -)” = “*anda* kelimesi A nüshasında eksiktir.”
- < Beyit eksiktir; örnek: “8-10 <D” = “8-10. beyitler D nüshasında eksiktir.”
- ↵ Beyitlerin veya kıt’aların sırası tersine çevrilmiştir; örnek: “11-12 – D ↵” = “11-12. beyitler D nüshasında 12-11 şeklindedir.”
- ↶ Mısraların sırası tersinedir.
- * (-) Başlık yoktur.

Nef'î

SİHÂM-I KAZÂ

ELEŞTİREL
BASIM

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün” ü yaşamak
“yarın” ları aydınlatır.

Aparat

- 1 A1v Sihām-ı Każā ez güftehā-yı Nef'î Celebi der haqq-ı Tātār Hān Meħemmed Girāy Hān
B1v Sihām-ı Każā-i Nef'î-i Ħasanķal'avı der haqq-ı peder-i ħ"iŝ
E1v, L1v, O1v Sihām-ı Każā
F1v, G1v Sihām-ı Każā-yı Nef'î
H1v Sihām-ı Każā-i Nef'î Efendi der haqq-ı Meħemmed Girāy Hān
İ1v Sihām-ı Każā-i Nef'î el-merħüm
K1v Sihām-ı Każā-i Nef'î kaŝide der haqq-ı peder-i ħ"iŝ (ġafere lehumā)
M1v, Ö1v Sihām-ı Każā li-cenāb-ı Nef'î ibtidā-yı kaŝā'id - kaŝide der haqq-ı Őer'î Efendi
S1v Sihām-ı Każā-i Nef'î der haqq-ı peder-i ħ"iŝ
T55v Der haqq-ı peder-i ħ"iŝ
Y87v Sihām-ı Każā-i Nef'î Efendi
Z52 Der haqq-ı Őer'î

- 1 gözüm (- Y)
2 ben de (- Y); A1v, B1v, M1v, N1v, Ö1v, S1v, Y87v, Z52 āfetüm oldı, E1v, F1v, H1v, İ1v, K1v, L1v, O1v, T55v, U1v āfetüm aldı; A1v, B1v, E1v, F1v, H1v, İ1v, K1v, L1v, M1v, N1v, Ö1v, S1v, T55v, U1v, Y87v 'āceb midür etsem, N1v 'ayıbdur etmem
3 A1v, B1v, E1v, F1v, H1v, İ1v, K1v, L1v, M1v, N1v, Ö1v, S1v, T55v, U1v, Y87v, Z52 Eger müsā'ade etmezse, O1v Eger müsā'ade olmazsa; A1v, B1v, E1v, H1v, İ1v, K1v, L1v, M1v, N1v, Ö1v, S1v, T55v, U1v, Y87v, Z52 İki tulum kımız olsun, F1v İki tulum Őıçar olsun
4 < Y; A1v, B1v, E1v, H1v, İ1v, L1v, M1v, N1v, O1v, Ö1v, S1v, T55v, U1v, Z52 Tulum tulum kımızı, F1v Tulum tulum Őıçardı, K1v Tulum tulum kımız
5 < U, Z; 'āceb (- O); A1v, B1v, E1v, F1v, H1v, K1v, L1v, N1v, O1v, S1v, T55v, Y87v ħānda mı, M1v, Ö1v bende mi; A1v, H1v, İ1v, Y87v bilesem, B1v, E1v, F1v, L1v, M1v, N1v, O1v, Ö1v, S1v, T55v bilemem, K1v bilemem; A1v, B1v, E1v, H1v, İ1v, K1v, L1v, O1v, S1v, T55v, Y87v Nezāket ile bunı kim su'āl eder ħāna, F1v Nezāket ile kim dedi su'āl eder ħāna, M1v, Ö1v Nezāket ile varup kim su'āl eder ħāna, N1v Nezāket ile dēdügümi
6-7 - Y
6 A1v belā-yı siyāhtidür, B1v, E1v, F1v, H1v, İ1v, K1v, L1v, M1v, N1v, O1v, Ö1v, S1v, T55v, U1v, Y87v, Z52 belā-yı siyāhdür; A1v, B1v, E1v, H1v, İ1v, K1v, L1v, M1v, N1v, Ö1v, S1v, T55v, U1v, Y87v, Z52 Sözümi yerinde n'ola, F1v Sözümi gerçi künuma, N1v Sözümi peder yolında
7 A1v, F1v, H1v, İ1v, K1v, M1v, N1v, Ö1v, S1v, T55v, U1v, Y87v, Z52 Müzahrefātın, B1v, E1v, L1v Müzahrefātın, N1v Müzahrefātında; A1v, F1v, H1v, İ1v, O1v, T55v, Y87v dürr güher, B1v, E1v, K1v, L1v, M1v, N1v, Ö1v, S1v, Z52 dürr ü güher
8 A1v, B1v, E1v, H1v, İ1v, K1v, L1v, M1v, Ö1v, S1v, T55v, U1v, Y87v, Z52 Ben ıztırāb ile bunda semā'a girmede ol, F1v Ben ıztırābda bunda semā'a girmede ol, N1v Ben ıztırābım bunda Őıçmaġa girmede ol, O1v Ben ıztırāb ile bunda semā'a girmekde

1 Kaşide der haqq-ı peder-i ħ"iŝ

A1v, B1v, H1v, İ1v, K1v, M1v, Ö1v, S1v, T55v, Y87v

- 1 Sa'ādet ile nedüm olalı peder ħāna
Ne mercümeķ görür oldı gözüm ne tarġāna
E1v, F1v, L1v, N1v, O1v, U1v
- 2 Zügürdlük āfetüm oldı 'āceb midür etsem
Peder gibi buradan ben de 'arż-ı cer ħāna
- 3 Eger müsā'ade etmezse bir tulum yaġa
İki tulum kımız olsun nedür zarar ħāna
- 4 Buġa da ħisset olur mı ki günde biġ Tatar
Tulum tulum kımızı pīŝ-keŝ çeker ħāna
- 5 Pederde mi 'āceb imsāk ħānda mı bilesem
Nezāket ile bunı kim su'āl eder ħāna
- 6 Peder degül bu belā-yı siyāhdür başuma
Sözümi yerinde n'ola güç gelirse ger ħāna
- 7 Benüm zügürdlük ile ellerüm taŝ altında
Müzahrefātın o dürr ü güher Őatar ħāna
- 8 Ben ıztırāb ile bunda semā'a girmede ol
Dü-beyt oķur naġamātiyla def çalar ħāna

- 9 A1v, B1v, E1v, F1v, İ1v, K1v, L1v, M1v, N1v, O1v, Ö1v, S1v, T55v, Y87v, Z52 ne çäre kâ'il idüm, H1v ne çäre bileydüm, U1v ne çäre kâbil idüm; şokacak (- M); A1v, B1v, E1v, F1v, H1v, İ1v, K1v, L1v, M1v, N1v, O1v, Ö1v, S1v, T55v, U1v, Y87v, Z52 Olaydı baş şokacak deñlü muhtaşar hâne, N1v Olaydı baş şokacak direkli bir hâne
- 10 İik (A -); A1v, B1v, E1v, F1v, H1v, İ1v, K1v, L1v, M1v, N1v, Ö1v, S1v, T55v, U1v, Y87v, Z52 Hudâ bilür ki sözüüm ser-te-ser haķıķatdür, O1v Hudâ bilür ki sözüüm ser-be-ser haķıķatdür
- 11 A1v, K1v, M1v, Ö1v peder-i nâ-be-kâr u sifle-nihâd, B1v, E1v, F1v, H1v, İ1v, L1v, N1v, O1v, S1v, T55v, U1v, Y87v, Z52 peder-i nâ-be-kâr-ı sifle-nihâd; A1v hem nefer, B1v, E1v, F1v, H1v, İ1v, K1v, L1v, M1v, N1v, O1v, S1v, T55v, U1v, Y87v hem-sefer
- 12 A1v, H2r, İ1v, K1v, M1v, O1v, S1v, T55v, U1v, Z52 Pür oldı anuñ ile şehr içinde her hâne, B1v, E1v, F1v, N1v, Ö1v Anuñla taldı yine şehr içinde her hâne, Y87v Pür oldı anuñ şehr içinde anuñla her hâne
- 13 A1v, B1v, E1v, F1v, H1v, İ1v, K1v, L1v, M1v, N1v, Ö1v, S1v, T55v, U1v, Y87v, Z52 Ne cā'ize ne şıla var bu yerde meddâha, O1v Ne cā'ize var bu yerde meddâha; A1v, B1v, E1v, F1v, H1v, İ1v, K1v, L1v, M1v, Ö1v, S1v, T55v, U1v, Y87v, Z52 ber-güzer N1v pür-güher, O1v bir sefer
- 14 bilür (F, N -); A1v, B1v, E1v, F1v, H1v, İ1v, K1v, L1v, M1v, N2r, Ö2r, S1v, T55v, U1v, Y87v, Z52 Menâre üstine, N2r Menâre üstinde; A1v, B1v, E1v, F1v, H1v, İ1v, K1v, L1v, M1v, N2r, Ö2r, S1v, T55v, U1v, Z52 laķlak, Y87v lekkek
- 15 A1v, B1v, E1v, F1v, H1v, İ1v, K1v, L1v, M1v, N2r, Ö2r, S1v, T55v, U1v Giderdüm âh velî korķaram ki 'ammüm de O2r Giderdüm ki âh korķaram ki velî 'ammüm de, Y87v Giderdüm âh velî korķarın 'ammümden, Z52 Giderdüm âh velî korķaram 'ammüm de
- 16 A1v Belâ bir iken başına üç olurdı hānuñ, B2r, E1v, H2r, İ2r, K1v, L2r, M2r, N2r, Ö2r, S1v, T55v, U1v, Y88r Belâ bir iken üç olurdı başına hānuñ, Z52 Belâ bir iken başına üç olurdı hānuñ
- 17 < U; A1v, İ2r, K1v, S2r, T55v Üçi de cerr-i muvâfiķ eder biri birine, B2r, E1v, L2r, M2r, N2r, Ö2r Üçi de cerr-i muvâfiķ ederdi birbirine, G1v, Z52 Üçi de cerr-i muvâfiķ idi biri birine, H2r Üçi de cerr-i muvâfiķ ederdi bir birine, O2r Üçi de haberî berâber êdüp biri birine, Y88r Üçi de cerr-i muvâfiķ ederdi bir birine; A1v, B2r, E1v, H2r, İ2r, K1v, L2r, M2r, N2r, Ö2r, Y88r Biri birin yine tenhâda hem geçer hāna, G1v, Z52 Biri birini yine gamz eder geçer hāna, S2r, T56r Biri birin yine tenhâda çeker hem geçer hāna
- 18 Belâ (H -); A1v, B2r, E1v, H2r, K1v, L2r, M2r, N2r, Ö2r, S2r, T56r, U2r, Y88r, Z52 ri'âyet êderse hān bize ger, G1v ri'âyet êderse hān birine, İ2r ri'âyet êderse ger hān bize, O2r ri'âyet êderse hān bize
- 19 A1v, B2r, E1v, F2r, H2r, K1v, L2r, M2r, Ö2r, S2r, T56r, U2r, Y88r 'asker-i cerrâra, O2r leşker-i cerrâra; A1v, E1v, F2r, H2r, L2r, M2r, Ö2r, U2r, Y88r, Z52 memleket gereke, B2r, K1v, S2r, T55v memleket lâzım, O2r memleket gerek ki; A1v, B2r, E1v, H2r, K1v, M2r, Ö2r, S2r, T56r, U2r, Y88r Ne kişver-i Leh ü Çeh, F2r, L2r, N2r Ne kişver-i Leh Çeh, G1v Ne kişver ile bucaķ, İ2r Ne ülke bir Leh ü Çeh; A1v, B2r, E1v, G1v, H2r, İ2r, K1v, L2r, M2r, N2r, Ö2r, S2r, T56r, U2r, Y88r ne Kırım yeter hāna, F2r ne Kırım yeter bu hāna, Z52 Ne ülke-i Leh Çeh A2r Kimi söger pedere kimi gülerler hāna, B2r, E2r, F2r, H2r, İ2r, K2r, L2r, M2r, N2r, Ö2r, S2r, U2r, Y88r , Z52 Kimi söger pedere kimisi güler hāna, G1v Kimi söger pedere kimisi söger hāna, T56r Kimi söger pedere kimi güler hāna
- 21 Biri ki (H -); A2r, G1v, İ2r, O2r, U2r, Y88r, Z52 Biri ki, B2r, E2r, F2r, K2r, L2r, M2r, N2r, Ö2r, S2r, T56r Birisi; A2r, B2r, E2r, F2r, G1v, İ2r, L2r, M2r, N2r, Ö2r, U2r, Y88r, Z52 kağımi aħbābuñ, K2r, S2r, T56r kağım aħbābi

- 9 Zügürd olursam olaydum ne çäre kâ'il idüm
Olaydı baş şokacak deñlü muhtaşar hâne
- 10 Hudâ bilür ki sözüüm ser-te-ser haķıķatdür
Baş ağırdur dër isem İik ser-be-ser hāna
- 11 O demde kim peder-i nâ-be-kâr u sifle-nihâd
Beni ğarīb koyup oldı hem-sefer hāna
- 12 İki kaşide komışdı ekābiri cer için H2r
Pür oldı anuñ ile şehr içinde her hâne
- 13 Ne cā'ize ne şıla var bu yerde meddâha M2r, Ö2r
Meger edem yine varınca ber-güzer hāna
- 14 Peder bu mışra'ı hod kendi söylemişdi bilür N2r, O2r
Menâre üstine laķlak çıkar yapar hāna
- 15 Giderdüm âh velî korķaram ki 'ammüm de
Tuyarsa ğitdügüm arduınca cān atar hāna
- 16 Belâ bir iken üç olurdı başına hānuñ B2r, F2r, G1v, İ2r, L2r, S2r, Y88r
Ederdi her biri bir güne 'arz-ı cer hāna
- 17 Üçi de cerr-i muvâfiķ ederdi birbirine T56r
Biri birin yine tenhâda hem geçer hāna
- 18 Belâ budur ki ri'âyet êderse hān bize ger U2r
Ne deñlü var ise cerrâr 'azm êder hāna
- 19 Bu deñlü 'asker-i cerrâra memleket gereke
Ne kişver-i Leh ü Çeh ne Kırım yeter hāna
- 20 Bu hayret ile varup geldügümce aħbāba A2r, E2r, K2r
Kimi söger pedere kimisi güler hāna
- 21 Biri ki Mîr Şerefür kağımi aħbābuñ
Du'â-yı hayr êder olmaz hem ol kađar hāna

Eklentiler

1 Kaşide der haqq-ı peder-i h^ış

A1v, H2r, O1v

Bu yêrde fakr ile ben yine taşa yaşıdanurın
Müderris olsam eger buq'a-i güher hāna

A1v, H2r, O1v, Y87v

Peder muqaddemen almamış ise cā'izesin
İki kaşide ile éderin sefer hāna

A1v, H2r éderin sefer, O1v éderüm sefer, Y87v eylerüm sefer

A1v, O2r

Sütün-ı keşti-i hecve süvār olup giderken
Demek ki böyle hevālarda kim gider hāna

A1v, O2r Sütün-ı keşti-i hecve süvār olup giderken, H2r Sütün-ı keşti-i hecve süvār olursa giderin, Y87v Sütün-ı keşte kaçan süvār olup giderin; A1v, O2r, H2r Demek ki böyle hevālarda kim gider hāna, Y87v Demekle böyle hevālarda kim gider hāna

H2r, O2r, Y88r

Niçün deme başa şor kim küştenîdür ol
Nice nedim olur öyle le'im har hāna

İşlevsel Sözlük ve Açılımlar

Abaza Mehmed Paşa (ö. 1634) Asi Erzurum Beylerbeyi. II. Osman'ın kan davasını güdererek ayaklanınca musahibi olduğu IV. Murat tarafından boğdurulan vezir. Naîmâ'ya göre Erzurum'u Acem şahına teslim etmek üzere Kızılbaş'a haber göndermiştir. Bk. NAÎMÂ 548, KÂTİB ÇELEBİ 752-753. Naîmâ ile Nef'i'nin Abaza Mehmet Paşa'ya bakışı hemen hemen aynıdır:

*Bu mahallerde ki Bağdâdı ala Şâh-ı 'Acem
Arz-ı Rûmı éde teşhîr Abaza hem a köpek*

*Şatdujuz iki taşaksuz bir olup hânlığı
Kimseyi étmedüñüz bu işe mahrem a köpek*

Abbâs Efendi *Sihâm-ı Kazâ*'da Abdü'l-ganîzâde Mehmed Efendi (Nâdirî) ile bâde sohbeti yapan üç kişiden biri (Dalle ve İtrî ile birlikte).

*Hoş bulmuş idi birbirini ittîfâk ile
'Abbâs Efendi Dalle vü 'İtrî-i nekbeti
Kırlı Nîgâri kanda ise her gece bulup
Am şavkına éderler imiş bâde sohbeti'*

Abd-i haffâf

*Mîdehedlerde 'Abd-i haffâf
Zille-i Zü'l-fekâra 'aşk olsun*

Abdülbâkî Paşa (Bâkî Paşa) on yedinci yüzyıl Osmanlı paşası (binici, pehlivan), yeniçeri, sefer defterdarı, şikk-ı sâni defterdarı, başdefterdar, vezir, Bosna Beylerbeyi. Bk. KÂTİB ÇELEBİ 624-625.

Atasözleri, Deyimler, Kalıplaşmış Sözler ve Eskicil Öğeler

Al gididen ver gidiye.

*Manşibum aldı benüm yine gidi Mum Mıkaşı
Ben de defterleri vèrsem n'ola ol boğ yèdiye
Sābıkā andan alınmışdı yine vèrdüm aya
Bu meşeldür ki denür **al gididen vèr gidiye***

aş yermek aşermek.

aşk etmek selam vermek.

*Vādi-i nazma çün ayak başdum
Cümle rindān-ı dehre **aşk ètdüm***

aşk ile caniyürekten, kendinden geçercesine.

aşk olsun Hoş geldin! afiyet olsun! Bazı tarikatlarda selamlaşma ve esenlik dileme kalıbı. Bunun karşılığında “Eyvallah!” veya “Aşkın cemal olsun!” denir.

Avâze-i dühül şenîden ez dūr hoşest. Davulun sesi uzaktan hoş gelir.

Babanın canına değsin! Bk. AHMED BÂDÎ 30.

*Her oşurduğca **babañ cānına değsin** a kekez
En güzîde hışımuñ işte oşurğan begdür*

Dizin

A

âb 153

Abaza 95, 105

‘Abbās Efendi 185

‘Abd-i ħaffāf 151

‘Acem 229, 233, 271

‘Acem mā’isi gözler 119

‘Acem Çingenesi 261

‘acüze 87

aç uyuz nekbet 251

‘adalet 91

âdem 97, 101

Âdem 159

‘âdil 111

âfet 163

Âfitâb 280

Ağdacı Himmet 161

ağız 163, 191, 221, 225, 237, 239,

241, 245, 259, 261, 281

ağzı boklı 219

Aḥkerī 265

Aḥkerī-i ḥaruḡ oğlu 263

aḥmak 165, 203, 261

Aḥmed Ḥān 113

Aḥmed Subaşı oğlu 243

âhū-yı Tübbet 159

aḳbaba 197

aḳçeli bāzār 255

aḳza’l-kuẓāt-ı Rūm 131

Alaman-zāde 97

‘Al-i ‘Osmān 89, 93, 95

‘alef 159

‘Alī 129, 280

‘Alī Pāšā 147

‘Alī Şāh 149

Allāh 281

altun üsküf 125

am 187, 189

am şavkı 185

amı gicimiş kaḳḳbe 189

‘āmil 117, 127

‘āmil-i Çingān 171

‘ammü 81

‘Amr-Zeyd 163, 283

‘amuca 257

‘anber 193

‘Ankā 125, 207, 259, 261, 263

‘Ankā-yı esfel 259

‘Arab 97

‘ārif 247

‘ārif-i behre-yāb 155

SİHÂM-I KAZÂ

ELEŞTİREL BASIM

NEF'Î

On yedinci yüzyıl Osmanlı şiirinin özge üsluplu şairi Nefî (ö. 1635), *Dîvân*'ları (Türkçe, Farsça), *Sihâm-ı Kazâ*'sı ve *Tuhfetü'l-Uşşâk*'i ile bilinir. Nefî'nin Türk edebiyatında kaside şairi olarak tanınıp sivrilmesi konusunda bütün kaynaklar birleşir. Nefî'ye ilişkin monografiler, incelemeler, edebiyat tarihleri ve tezkireler onun özgün bir ses şairi olduğunu özellikle vurgularlar. Nefî'nin Osmanlı şiirine getirdiği yeni ses ve taze söylem, kaside ve gazellerindeki deruni ahenk, ezgi ve tını onun en belirleyici özellikleri olarak karşımıza çıkar. Yine aynı biçimde hayatı rintçe kavrayışın getirdiği söyleyiş kudreti, heybetli eda ve şiir musikisi Nefî'nin diğer üslup özellikleri olarak belirir.

Erken on yedinci yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu bir dizi siyasi, ekonomik, bürokratik ve kültürel dönüşümler yaşadı. *Sihâm-ı Kazâ*, imparatorluğun bu değişim ve dönüşümünden oldukça yarar sağlayan eğitilmiş, kültürlü seçkinler ve himaye ilişkileri sayesinde olağan dışı bir yükseliş gösteren idarecileri, bürokratları hedef alan bir hiciv külliyyatının adı oldu. İmparatorluğun bu istikrarsız dönemi, sözü edilen güç çatışmalarını, rekabetleri ve düşmanlıkları daha da görünür hale getirdi. Kâtib Çelebi, özellikle genç bir sultan olan II. Osman'ın tahttan indirilip sadrazamı ve hadımağasıyla birlikte öldürülmesi (1622) travmasını merkeze alarak bu çalkantılı yıllara "hâile-i Osmâniyye" dedi. Hatta Gabriel Piterberg bu döneme ilişkin mükemmel ve yetkin çalışmasının başlığını -Kâtib Çelebi'den ödünçleyerek- *Bir Osmanlı Trajedisi* koydu. İmparatorluğun sözü edilen travmatik ve çalkantılı yıllarını, pek çok tarih yazıcısı gibi on yedinci yüzyılın gözü pek şairi Nefî (Hasankaleli Ömer Bey) de çok iyi okudu ve çağında gözlemlediği haksızlıkları, aksaklıkları ve liyakatsizlikleri eleştiri imbiğinden süzerek hicve döktü.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-605-4635-74-0

9 786054 635740